

Criteria voor determinatie van Iberische Tjiftjaf na afvoeren als beoordeelsoort

Iberische Tjiftjaf *Phylloscopus ibericus*, Loosduinen, Den Haag, Zuid-Holland, 13 april 2016 (Enno B Ebels)

14 maart 2026

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna
Hans Schekkerman & Enno B Ebels

Inleiding

De CDNA heeft recent besloten om Iberische Tjiftjaf *Phylloscopus ibericus* per 1 januari 2026 af te voeren als beoordeelsoort. In de afgelopen 30 jaar zijn 72 gevallen aanvaard, een gemiddelde van 2.4 per jaar. Voor de afgelopen 10 jaar zijn 46 gevallen aanvaard, waarvan in 2021-2025 respectievelijk zes, vier, vier, drie en vier; daarnaast zijn nog enkele gevallen in behandeling. Het meest recente jaar zonder aanvaarding was 2008 en daarvoor waren dat 2003 en 1999. De soort voldoet dus ruim aan de grenswaarde van gemiddeld twee gevallen over de afgelopen 30 jaar en laat een stabiel patroon van voorkomen zien. De beoordeling van ingediende gevallen bleek vaak niet eenvoudig, omdat de combinatie van roep, zang en uiterlijk bepaalde of een geval aanvaardbaar was en omdat lastig was te bepalen waar de grenzen liggen van afwijkende Tjiftjaffen *P collybita* of mogelijke hybriden, en wat de ware identiteit van zogeheten 'mengzangers' is. Om ook na de beoordeelperiode een zo betrouwbaar mogelijk beeld te houden van het voorkomen worden hieronder de criteria weergegeven (opgesteld in 2021) aan de hand waarvan de CDNA deze soort de afgelopen jaren heeft beoordeeld, gebaseerd op literatuurstudie en discussies over verschillende gevallen. Deze criteria kunnen behulpzaam zijn voor waarnemers (ook bij broedvogelinventarisaties), regiocoördinatoren en admins op www.waarneming.nl. Omdat de roep is aangeboren terwijl zang in belangrijke mate wordt geleerd en zich kan ontwikkelen, wordt er veel waarde gehecht aan de roep. De essentie van de criteria zoals die door de CDNA zijn gehanteerd voor aanvaarding is dat het belang van een 'perfecte' zang en morfologie lager was wanneer de roep volledig passend was (op voorwaarde dat zang en morfologie binnen de bekende variatie voor Iberische vielen) en, omgekeerd, toenam als de roep niet was beschreven of opgenomen. Vogels met een 'verkeerde' roep en mengzangers (met Tjiftjaf, dus met zang buiten de bekende variatie voor Iberische) werden als niet aanvaardbaar beschouwd.

Geluid: roep

- Roep dalend van 5(.5) naar 3(.5) kHz: *piu*, *siu* of *piee*; doet denken aan Sijs *Spinus spinus*
- In het sonagram is een vrijwel continue daling diagnostisch (kleine boogvorm aan het begin valt binnen de variatie); Siberische Tjiftjaf *P tristis* heeft ook een wat melancholische roep maar de roep is korter en vlakker, vooral in het eerste deel, en Tjiftjaf heeft een oplopende *hoewiet* roep

Geluid: zang

- De zang bestaat uit een korte strofe (<4 s) van c negen noten in twee tot drie (soms vier) groepen; de meest bekende en klassieke zang is driedelig
- De laatste groep is heel vaak (maar zeker niet altijd) trillerachtig, met elementen snel herhaald
- De zang valt tussen 3 en 7 kHz, merendeels onder 6 kHz (bij Tjiftjaf 3-8 kHz)
- Diagnostisch kenmerk zijn de *wiet*-klanken (in sonagram herkenbaar aan de slash-vorm: /), vaak voorafgaand aan de triller
- Inleidende *srr-srr* nootjes komen zowel bij Iberische Tjiftjaf als Tjiftjaf voor
- Het zangtype 'conflict song' van Iberische Tjiftjaf lijkt erg op de zang van Tjiftjaf; dat Iberische soms ook Tjiftjaf-achtige strofen zingen (vooral bij interacties met andere mannetjes) is dus op zichzelf niet 'fout'
- Een afwisseling/menging van Tjiftjaf-achtige en Iberische Tjiftjaf-achtige noten in dezelfde strofe (strofen dan geregeld met meer dan drie motieven, en/of duur >4 s) duidt op een mengzanger
- Mengzangers (van Iberische Tjiftjaf en Tjiftjaf) zijn niet noodzakelijk hybriden (de mengzang kan ook zijn aangeleerd) maar zonder genetische analyse is niet goed te bepalen wat de ware identiteit is
- Motieven die duiden op (invloed van) Tjiftjaf zijn hogere 'inverted ticks' (∩) en/of h-vormige noten, gewoonlijk startend boven 7 kHz (soms zelfs bij 8 kHz)

Uiterlijk: structuur

- Iberische Tjiftjaf oogt meestal iets langgerechter dan Tjiftjaf met een langere snavel, kleinere kop en krachtiger lichaam; de structuur is min of meer intermediair tussen Tjiftjaf en Fitis *P trochilus*

- De handpenprojectie is c 70-75% (bij Tjiftjaf vaak c 60% maar nogal variabel, overlap is aanzienlijk)
- De vleugeltop is puntiger dan bij Tjiftjaf: $p5 < p4 = p3$ (bij Tjiftjaf $p5 = p4 = p3$; telling van buiten naar binnen)
- Op gesloten vleugel is het zichtbare deel van $p7$ langer dan van $p6$ (bij Tjiftjaf ongeveer gelijk)
- Eerstejaars vogels vernieuwen vaak enkele buitenste handpennen in najaar/winter, waardoor in het tweede voorjaar ruicontrast zichtbaar is ($p1-7$, $p2-3$ vaakst, $>80\%$)

Uiterlijk: verenkleed en naakte delen

- Klassieke Iberische Tjiftjaffen (c 70%) hebben vrij heldere bovendelen met heel weinig bruin, een geprononceerde wenkbrauwstreep met gele voorste en wittere achterste helft, lichte wangen die geleidelijk overgaan in de vrijwel witte keel, een goudgele band over de (zij)borst, en witachtige onderdelen met niet meer dan enkele gelige streepjes (soms wel gelige onderstaart)
- In het algemeen zijn op de bovendelen grijs en groen prominenter dan bij Tjiftjaf en bruintinten juist minder aanwezig
- Er is variatie, met helderdere vogels (20%) met limoengroene bovendelen en meer geel in het gezicht, en donkerdere vogels (10%) met dennengroene of olijfgroene tonen op de bovendelen en soms nauwelijks geel op gezicht en onderdelen.
- De wenkbrauwstreep is duidelijker dan bij de meeste Tjiftjaffen, meestal met een helderder gele voorste helft, ter hoogte van de achterkant van het oog vrij abrupt overgaand in een bleker, grijsachtig of warmer bruinig achterste deel
- De wang is meestal lichter dan bij Tjiftjaf (waardoor de onderkant van de oogring minder opvallend is) en geeft een ander (meer 'open') gezicht dan Tjiftjaf; ook wanneer de wang wat donkerder is, is de overgang naar de lichte keel geleidelijker, zonder scherpe (onder)grens
- De onderdelen zijn helderder gekleurd dan bij Tjiftjaf; het grootste verschil is niet meer geel maar meer en helderder wit, vooral op de keel en buik; slechts enkele vogels zijn zo geel als een jonge Fitis
- De pootkleur is meestal dofbruin, iets lichter naar tenen toe en aan achterzijde (bij Tjiftjaf zwartig met gele voetzolen).
- De ondersnavel heeft een uitgebreidere gele basis dan bij Tjiftjaf en de bovensnavel is zelden echt zwartachtig (de snavel kan echter ook op Tjiftjaf lijken: donker met geel grotendeels beperkt tot de snijrand)

Eisen voor aanvaarding ten aanzien van roep, zang en uiterlijk

- Gevallen zonder beeld en geluid werden door de CDNA niet aanvaardbaar geacht (afgezien van vangsten)
- Als de roep goed klopte en zang en uiterlijk niet tegen de soort pleitten, dan was een geval aanvaardbaar
- Als de zang (en het uiterlijk) duiden op Iberische Tjiftjaf maar de roep klonk als Tjiftjaf dan was een geval niet aanvaardbaar
- Mengzangers (van Iberische Tjiftjaf en Tjiftjaf) zijn niet noodzakelijk hybriden (de mengzang kan ook zijn aangeleerd) maar werden niet aanvaardbaar geacht
- Als de roep niet was beschreven of opgenomen werd de zang strenger beoordeeld, door het sonagram te bekijken op afwijkingen in structuur, toonhoogte en indicaties voor Tjiftjaf-elementen; als er geen afwijkingen waren dan was het geval aanvaardbaar
- Als de roep niet was beschreven, dan werd naast de zang ook meer waarde toegekend aan uiterlijke kenmerken; deze moesten de determinatie positief ondersteunen

Summary

IDENTIFICATION CRITERIA FOR IBERIAN CHIFFCHAFF AFTER DELETION FROM LIST OF CONSIDERED SPECIES From 1 January 2026, Iberian Chiffchaff *Phylloscopus ibericus* is no longer considered by the Dutch rarities committee (CDNA). The last 30 years have seen an average of more than two records per year and the trend is stable or increasing. Because the species is difficult to identify with certainty (requiring a combination of call, song and morphology), the criteria are listed which the CDNA developed and applied to consider submissions. These can help future observers, recorders and administrators to judge the validity of observations. The general rule followed by the CDNA was that the importance of a 'perfect' song and morphology was lower when the call was spot-on (as long as song and morphology were within the known variation for Iberian) and, conversely, increased when the call was not described or recorded. Birds with a 'wrong' call and mixed singers (with Common Chiffchaff *P collybita*; ie, song outside the known variation for Iberian) were considered not acceptable.

Verwijzingen

Calviño-Cancela M, Piña L & Martín-Herrero J 2022. Bioacoustic differentiation of calls in the chiffchaff complex. PeerJ 10: e14261

Collinson, J M & Melling, T 2008. Identification of vagrant Iberian Chiffchaffs – pointers, pitfalls and problem birds. British Birds 101: 174–188.

Gil Velasco, M 2020. Iberian Chiffchaff identification: the state of the art. Website: <https://subalpinebirding.com/blog/iberian-chiffchaff-identification-the-state-of-the-art>